

“Dat is gewoon een goede leraar!”

*Op welke wijze kan zo effectief mogelijk
lesgegeven worden in 4 Vmbo-T?*

Sophie van Haaps
IVLOS masteropleiding
Begeleider: A. de Heer
Januari 2010

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave	2
Voorwoord	3
Inleiding	4
Theorie onderzoek	5
1. Leren	5
1.1. Vygotski en de zone van de naaste ontwikkeling	
1.2. Observationeel leren	
1.3. Het sociaal constructivisme	
2. Werkvormen	5
3. Motivatie	6
3.1. Attributietheorie	
3.2. Motivatietheorie van Maslow	
3.3. Extrinsieke en intrinsieke motivatie	
3.4. Feedback	
3.5. R.K. Sprenger	
Hypotheses na theorie onderzoek	7
Praktijk onderzoek	8
1. Enquête	
2. Lesobservaties	
3. Interviews	
Resultaten praktijk onderzoek	11
Conclusie / Hypotheses	12
Aanbevelingen	13
Bronnenlijst	14
Bijlagen	15

VOORWOORD

Bij de presentatie van mijn onderzoek tijdens de PGO workshops in november 2009, waren de toeschouwers in grote getale toegestroomd. Dit was niet, vrees ik, te danken aan mijn geweldige reputatie (99% van de luisteraars had ik nog nooit gezien) maar aan de door mij gekozen titel. Aangezien ik te laat was met het inleveren van begeleidende stukje voor het programmaboekje, was alleen de titel bekend. “Dat is gewoon een goede leraar” bleek tot de verbeelding te spreken! Pas toen ik begon met mijn presentatie werd duidelijk dat ik zou spreken over de vraag op welke wijze zo effectief mogelijk lesgegeven kan worden in een 4 Vmbo-T klas.

Dekt de titel de lading? Mijns inziens zeker. Toen ik uit het bijna niets werd gelanceerd in 4 Vmbo-T, kwam ik daar niet helemaal zonder kleerscheuren uit. Het bevreesde mij aangezien ik op de Havo en het Vwo geen noemenswaardige problemen had. Op het Vmbo kreeg ik echter de boel niet op gang en ook niet onder de duim.

Op een buitenschools moment heb ik aan een van mijn Vmbo leerlingen gevraagd hoe het toch kwam dat ze bij leraar X altijd zo leuk waren en bij mij afschuwelijk. Het antwoord was kort en bondig: “Dat is gewoon een goede leraar!”. Het was duidelijk, vanaf dat moment heb ik het tot mijn doel gemaakt om ook ‘gewoon een goede leraar’ te worden.

Ik ben op zoek gegaan naar wat een 4 Vmbo-T leerling motiveert om te leren. Ik wilde ontdekken hoe een docent zo effectief mogelijk les kan geven aan een 4 Vmbo-T klas. Ik ben mij er zeer van bewust dat er geen *“Handboek voor de 4 Vmbo-T leerling – volg deze simpele stappen en u heeft nooit meer problemen”*, is. Daarvoor zijn de leerlingen te divers en uiteenlopend. Wel is het mijn intentie om beginnende docenten in het Vmbo informatie te geven hoe je de leerlingen zo goed mogelijk kan bereiken.

Ik spreek mijn hartelijke dank uit aan Ari de Heer, mijn begeleider op het IVLOS. Een bijzonder en warm mens die altijd als mentor en begeleider klaar staat. Die jou het gevoel geeft dat je er toe doet hetgeen zeer motiverend werkt. Mijn dank gaat tevens uit naar mijn collega’s op het Christelijk Lyceum Zeist, team Vmbo, die mij een kijkje in de keuken hebben willen geven. Last but certainly not least, mijn dank aan Patrick en mijn (schoon-)ouders, zonder wier hulp en steun bij de opvang van het eigen gebroed, ik dit onderzoek niet had kunnen afronden.

Ik hoop dat dit onderzoek en de aanbevelingen die eruit volgen, beginnende docenten op het Vmbo zullen helpen. Op die wijze profiteert iedereen: de docent heeft het goed naar zijn zin, de leerlingen zijn gemotiveerd om iets te leren en de schoolleiding kan rustig achterover zitten en toekijken. Dat zou mooi zijn, toch?!

Sophie van Haaps

INLEIDING

Stel: je geeft les in de bovenbouw van het Vwo en de Havo. Alles gaat naar wens. Jij weet om te gaan met je pappenheimers en de resultaten zijn prima. Nu krijg je een 4 Vmbo-T klas erbij. ‘Geen probleem’ denk je, hoe anders kan het zijn?

In de praktijk blijkt het héél anders te kunnen zijn. Lesmethoden die prima werken in de Havo en Vwo, schieten hun doel voorbij op het Vmbo. De motivatie, de interesses, de wijze van leren door leerlingen op het Vmbo, blijken substantieel te verschillen van wat beproefd is op de Havo en het Vwo. Het gevolg kan zijn dat een docent, die goed functioneert in de Havo en Vwo klassen, ten onder gaat in een Vmbo klas.

De negatieve gevolgen zijn duidelijk: de leerlingen leren niets, de docent raakt gefrustreerd en functioneert niet meer naar behoren. In het geval dat het helemaal uit de hand loopt, moet de schoolleiding klagende leerlingen en ouders te woord staan en wellicht zelfs vervanging zoeken voor de docent die het niet meer ziet zitten. Een onwenselijke situatie, op zijn zwakst uitgedrukt.

Hoe kan een docent beter inspelen op de behoeften van een 4 Vmbo-T leerling en aldus zijn doel bereiken, namelijk het overbrengen van de leerstof? Zijn er eenduidige tips en tricks, specifiek gericht op de 4 Vmbo-T leerling? De hoofdvraag van dit onderzoek luidt dan ook: ‘Op welke wijze kan zo effectief mogelijk lesgegeven worden in 4 Vmbo-T?’.

Om deze vraag te beantwoorden is theorie en praktijk onderzoek verricht. Bij het onderzoek zijn een aantal variabelen gedefinieerd. Gekeken wordt naar de invloed van (1) de verschillende wijzen van leren, (2) de verschillende werkvormen en (3) motiverende factoren op het leerproces. Voor deze variabelen is gekozen omdat zij het leerproces binnen het klaslokaal bepalen. De meest effectieve wijze van lesgeven wordt bereikt, als alle drie aspecten zagezegd ‘kloppen’.

Kwantitatief onderzoek is verricht bij 68 leerlingen uit 4 Vmbo-T en kwalitatief onderzoek door lesobservaties en interviews.

In dit artikel zal eerst worden gekeken naar verschillende theorieën. Aan de hand van deze theorieën zijn enkele hypothesen opgesteld. Deze hypothesen worden getoetst aan de praktijk. Tenslotte worden op basis van de uitkomsten van het onderzoek en de hypothesen, aanbevelingen gedaan. Hieronder wordt schematisch weergegeven hoe de stappen op elkaar aansluiten.

Vanzelfsprekend rolt hier niet een eenduidige aanpak uit voor dé 4 Vmbo-T leerling. Deze bestaat immers niet. Wel poogt dit onderzoek handvatten te vinden voor de beginnende docent op het Vmbo-T.

Theorie → Hypothesen → Praktijk → Conclusie → Aanbevelingen

THEORIE ONDERZOEK

1. Leren

Hoe leert een leerling? Velen hebben zich er al over gebogen en verschillende theorieën kunnen worden onderscheiden. Een selectie is aangebracht aangezien het in het kader van dit onderzoek te ver gaat om alle bestaande theorieën inzake het leren te behandelen. Gekeken is naar de theorieën waarin een participerende / sturende rol van de docent is weggelegd.

1.1. *Vygotski en de zone van de naaste ontwikkeling*

De zone van de naaste ontwikkeling is het gebied tussen wat leerlingen zelf al kunnen en waarbij ze nog de hulp van een leraar nodig hebben. Leren is een sociaal gebeuren en individualisering is niet voor de hand liggend.

Sociale interactie, samenwerkend leren is een noodzaak. Voor leren is verder de hulp van een meer competent iemand nodig, die past zijn hulp voortdurend aan aan het niveau van ontwikkeling van het kind / de leerling. Dit wordt in het engels 'scaffolding' genoemd: het bouwen van een steiger om steun te verlenen.

1.2. *Observationeel leren (o.a. Bandura)*

Leren vindt plaats op basis van het waarnemen van het gedrag van een relevante andere, een 'model'. Het gedrag van dit model wordt geïmiteerd, het zogenaamde 'modelling'.

Het te imiteren gedrag zal beklijven als de relevante andere (het model) dat beloont en uitdoven als het wordt genegeerd of bestraft. In de literatuur is dit door onder andere Skinner 'operante conditionering' genoemd. Dit in tegenstelling tot de 'klassieke conditionering' zoals beschreven door Pavlov. Bij conditionering wordt alleen gekeken naar het observeerbare gedrag, niet de mentale processen. Positieve en negatieve bekrachtiging van gedrag wordt in het onderwijs vaak gebruikt. Bewezen is dat consequent belonen van positief gedrag en negeren van ongewenst gedrag werkt.

1.3. *Het sociaal constructivisme*

Het huidige onderwijs is voor een belangrijk deel gebaseerd op de constructivistische stromingen binnen de leerpsychologie. De leerling wordt beschouwd als iemand die actief kennis en inzicht construeert, in interactie met zijn of haar omgeving. Nieuwe informatie wordt gekoppeld aan informatie die al aanwezig is, ook wel voorkennis genoemd. Het leren moet plaatsvinden in een rijke context die aan de werkelijkheid is ontleend.

2. Werkvormen

Uit onderzoek bij Vmbo leerlingen (Van der Sanden – 2003 / Den Boer, Mittendorf en Sjenitzer – 1993), kan geconcludeerd worden dat Vmbo leerlingen zeer praktisch en toepassingsgericht zijn ingesteld. Zij leren het liefst door te doen. Belangrijk zijn aldus didactische werkvormen waarbij een concrete manier van verwerken van de leerstof centraal staat (toepassen, voorbeelden bedenken, oefenen). ICT biedt goede mogelijkheden om onderwijs aantrekkelijker te maken doordat het goed aansluit bij de belevingswereld van de leerlingen. Vmbo leerlingen zijn echter niet uit zichzelf geneigd om actief het verwerkingsproces te reguleren. Op de gebieden van afstemmen en plannen, bijsturen, controleren en evalueren ligt een duidelijke rol voor de docent.

3. Motivatie

“Motiveren is niet proberen leerlingen ervan te overtuigen dat ze iets kunnen. Maar wel: leerlingen voor keuzes stellen een of andere uitdaging aan te pakken, de strategieën aanreiken hoe ze iets kunnen aanpakken en helpen vaststellen dat ze zelf een stap verder zijn gekomen”. (Poulie en De Vries – 2004)

Als je weet *hoe* leerlingen leren en je weet op welke werkvormen ze het beste reageren, dan nog staat of valt het hele leerproces met de vraag of de leerlingen gemotiveerd zijn. Natuurlijk draagt een juiste invulling van het lesprogramma in hoge mate bij aan de motivatie van de leerling maar daarmee is de strijd nog niet gewonnen. Enkele theorieën:

3.1. *Attributietheorie*

Wanneer de leerling succeservaringen toeschrijft aan externe instabiele factoren in plaats van aan de eigen vaardigheden (“die toets was gewoon heel makkelijk”), zijn problemen te verwachten. Hetzelfde geldt als faalervaringen aan interne stabiele factoren worden toegeschreven (“ik kan het gewoon niet”, “ik ben dom”).

De leerling zal minimaal gemotiveerd zijn voor de taak.

3.2. *De motivatietheorie van Maslow*

De Amerikaanse psycholoog onderscheidt 5 basisbehoeften van de mens (zie de afbeelding hierboven). Volgens Maslow kunnen mensen zich pas richten op een hogere basisbehoefte, als de basisbehoeften op een lager niveau al bevredigd zijn. Toegepast op de situatie van de 4 Vmbo-T leerling, betekent dit dat de behoefte aan sociaal contact (aan ‘erbij horen’), voor de behoefte aan waardering en erkenning en de laatste trede van zelfontplooiing komt. Motivatieproblemen ontstaan doordat niet voldaan is aan een behoefte die lager in de behoeftehiërarchie ligt.

3.3. *Extrinsieke en intrinsieke motivatie*

Extrinsieke motivatie: de wil om iets te doen met als doel er iets anders mee te bereiken (geld, macht, een hoog cijfer, de waardering van de docent).

Intrinsieke motivatie: de wil om een taak uit te voeren vanwege de taak zelf.

3.4. *Feedback*

Positieve feedback heeft een grote en gunstige invloed op het beeld van eigen bekwaamheid van de leerling. Daartegenover geeft negatieve feedback de leerling het gevoel dat zijn falen voortkomt uit stabiele, onbeheersbare factoren (zie attributietheorie), met alle negatieve gevolgen van dien voor de motivatie. Minder bekend maar zeker niet minder belangrijk is de vaststelling dat ongevraagde hulp en bovenmatig prijzen (in verhouding tot de geleverde prestatie), een averechts effect heeft vanwege de impliciete negatieve boodschap.

3.5. R.K. Sprenger

Tussen motiveren en (impliciet) afkeuren ligt een hele dunne lijn. Sprenger is zelfs van mening dat een docent juist niet uitdrukkelijk moet motiveren. Hij zegt het volgende: “Het systeem van motivering is een gemethodiseerd wantrouwen. Mensen die menen andere mensen te moeten motiveren doen dat omdat ze een leemte veronderstellen of waarnemen tussen daadwerkelijke en mogelijke prestaties.” Leraren die in hun leerlingen geloven gaan er echter van uit dat die leemte niet bestaat. Deze positieve grondhouding van de docenten (‘natuurlijk kan jij dat’) wordt bewust of onbewust waargenomen door de leerlingen. Omdat deze houding bijdraagt aan een prettige relatie, beantwoorden leerlingen ook weer bewust of onbewust deze houding door aan de verwachtingen te voldoen, dus door zich in te zetten (zie: operante conditionering).

HYPOTHESES NA THEORIE ONDERZOEK *

- A. Kennis dient aangeboden te worden binnen de zone van de naaste ontwikkeling.
- B. 4 Vmbo-T leerlingen leren door naar anderen te kijken; als dit een positief rolmodel is, zullen zij dus positief gemotiveerd worden.
- C. Positief leergedrag dient beloond te worden, dit zal ertoe leiden dat het gedrag wordt herhaald.
- D. De docent kan de 4 Vmbo-T leerlingen motiveren door hen positieve feedback te geven. Opgepast moet worden dat de feedback gericht en ter zake doende is, anders voelen de leerlingen zich niet op waarde geschat hetgeen een negatieve invloed heeft op hun zelfbeeld.
- E. De docent kan de 4 Vmbo-T leerlingen motiveren door hen te erkennen, door in hen te geloven.
- F. 4 Vmbo-T leerlingen leren het liefste door te doen. Zij zijn praktisch en toepassingsgericht ingesteld. Onderwijs dient aan te sluiten bij hun belevingswereld.
- G. 4 Vmbo-T leerlingen leren graag in groepsverband in interactie met hun omgeving.

* het theorie onderzoek gedaan ten behoeve van dit artikel

PRAKTIJK ONDERZOEK

Bij het praktijk onderzoek is gekozen voor zowel een kwantitatieve benadering door middel van een enquête, als een kwalitatieve benadering door middel van lesobservaties en een tweetal interviews.

1. Enquête

Het doel van de enquête was te onderzoeken waar de voorkeuren van 4 Vmbo-T leerlingen liggen bij het les krijgen. Hiertoe zijn 4 categorieën ingesteld:

A: Orde / Gezag

B: Werkvormen

C: Structuur

D: Extrinsieke motivatie (= cijfer en leraar)

Voor de indeling in deze categorieën is gekozen om de verschillende componenten van het lesgeven van elkaar te scheiden. Terugkoppeland aan de theorie wordt er een onderscheid gemaakt tussen het leren, de werkvormen en de motivatie waarbij met name wordt gekeken naar de sfeer binnen de klas.

Aan de 68 leerlingen uit 4 Vmbo-T van het CLZ is een vragenlijst voorgelegd met 25 stellingen. De leerlingen moesten hun mening op een 5-punts Likert schaal geven (1 = ja / helemaal mee eens, 2 = beetje mee eens, 3 = misschien / geen mening, 4 = niet echt mee eens, 5 = nee / helemaal mee oneens). Dit levert de kwantitatieve data op.

Gezien het relatieve lage aantal respondenten, is gekozen voor een handmatige verwerking van de resultaten in Microsoft Excel.

Uit de enquête komen de navolgende duidelijke uitspraken naar voren. Tussen haakjes staat het aantal respondenten dat dit antwoord gegeven heeft :

A. De leraar moet consequent zijn en doen wat hij zegt	(54)
Het moet stil zijn in de klas als de leraar uitlegt	(61)
B. Ik vind het leuk om opdrachten op de computer te doen	(45)
Praktische opdrachten zijn leuker dan vragen uit het boek	(49)
Ik vind het leuk om een documentaire in de klas te kijken	(43)
C. Het is niet belangrijk dat de les altijd dezelfde volgorde heeft	(41)
Ik vind het niet fijn me de hele les te concentreren op 1 onderwerp	(36)
D. Je moet wel een beetje kunnen lachen met de leraar	(68)
Ik werk harder aan een opdracht als ik daar een cijfer voor krijg	(54)
Ik wil graag hoge cijfers halen	(67)

Opvallend is dat op de vraag: 'Ik wil graag in een groep werken', de score *niet* piekte naar Ja. De score was neutraal-positief met een verdeling van 1=18, 2=19, 3=20.

De controlevraag: 'Ik werk graag in mijn eentje', werd op dezelfde wijze beantwoord.

De score was neutraal-negatief met een verdeling van 3=20, 4=15, 5=12.

Geen eenduidige keuze dus voor de werkvorm samenwerken, in tegenstelling tot wat in de literatuur is geschreven.

2. Lesobservaties

In totaal zijn er zes lessen bij 4 Vmbo-T geobserveerd. Het betreft de lessen Engels, Frans, Nederlands, Wiskunde, Natuur- en Scheikunde en Maatschappijleer.

De lesobservaties zijn gedaan aan de hand van het enquête formulier dat aan de 4 Vmbo-T leerlingen is voorgelegd. Doel van de lesobservaties was te kijken welke in het oog springende technieken door ervaren Vmbo docenten worden gebruikt en wellicht een patroon te ontdekken.

Resultaten lesobservaties:

- Motivatie van de leerlingen verschilt per vak
- Persoonlijk contact tussen de docent en de leerlingen werkt positief (Ne, Wi, Ma)
- Van het kennen van de namen gaat een positieve werking uit (allen)
- Nauwelijks tot geen gebruik van ICT (behalve bij NaSk)
- Duidelijke structuur van de les helpt de rust bewaren (Ne, Wi, Ma)
- Humor ontspant (Ne, Wi, Ma)
- Zelfstandig werken heeft een wisselend effect bij de leerlingen (allen)
- Beloning in het vooruitzicht stellen motiveert (Ne)
- ICT-gebruik werkt positief (het smartboard toegepast bij een intermezzo in de les door onderzoeker zelf)
- Het is overwegend stil in de les als de docent uitlegt (allen)
- Docent is niet al te lang zelf aan het woord (allen)
- Aandachtsspanne verzwakt naar mate het item te lang duurt (allen)
- Energie toename bij introductie van nieuw item in de les (allen)

3. Interviews

Een tweetal interviews zijn afgenomen. Deze interviews zijn gevoerd aan de hand van een beperkt aantal van te voren opgestelde vragen die gerelateerd zijn aan de categorieën genoemd in de enquête. Belangrijk was de docenten de ruimte te geven om zelf informatie naar voren te brengen buiten het keurslijf van een vragenlijst om.

Doel van de interviews was te putten uit de rijke ervaring van deze twee Vmbo / Mavo docenten en te zien of er grondbeginselen gedefinieerd kunnen worden die toegepast kunnen worden bij het lesgeven aan een 4 Vmbo-T klas.

De interviews zijn afgenomen bij de teamleider Vmbo van het CLZ en een docent aan het Stedelijk College Eindhoven, beiden met ruim 20 jaar ervaring in het Vmbo / Mavo onderwijs. De vragen zijn als bijlage bijgevoegd.

Uit de interviews blijkt dat veel van hun praktijkervaringen overeenkomen met de eerder besproken theorie.

Met betrekking tot het leren

Op het gebied van het leren, zijn zij beiden voorstander van samenwerken door de leerlingen: op deze wijze kunnen de leerlingen elkaar helpen en op hun beurt weer geholpen worden. Zij geven daarnaast aan dat de lessen in korte stukken 'geserveerd' moeten worden. Tenslotte, aansluitend bij de besproken theorie van Skinner inzake de operante conditionering, zijn zij van mening dat 4 Vmbo-T leerlingen sterk positief reageren op belonen.

Met betrekking tot de werkvormen

Om het optimale uit de leerlingen te halen, moet een duidelijke structuur geboden worden in de les. Het lesaanbod moet niet teveel tekst bevatten: lezen is niet de favoriete bezigheid van 4 Vmbo-T leerlingen. Ze zijn praktisch gericht en leren door te doen. Afwisselende werkvormen zorgt ervoor dat de aandacht langer wordt vastgehouden.

Met betrekking tot de motivatie

4 Vmbo-T leerlingen hebben een laag zelfbeeld. In een scholengemeenschap zijn zij vaak de 'laagste' laag en zo stellen zij zich dan ook op. Om dit beeld te doorbreken is het belangrijk dat de leerling zich gekend voelt. Beide docenten geven dan ook aan dat erkennen het belangrijkste is dat een 4 Vmbo-T docent kan doen. Dit betekent dat een docent de namen van de leerlingen moet kennen, aan het begin en einde van de les een praatje maakt met individuele leerlingen over niet aan de les gerelateerde onderwerpen en refereert aan eerder gemaakte afspraken en gesprekken. Om respect van de leerlingen te krijgen, zal de docent die eerst moeten geven. De docent moet consequent zijn en doen wat hij zegt. Hoewel de leerlingen aan de ene kant groot en stoer lijken, zijn ze aan de andere kant kwetsbaar en staan ze open om te leren.

Leerlingen van 4 Vmbo-T hebben een korte termijn visie: ze willen het nu leuk hebben, wat later gebeurt is te ver weg om nu mee te laten wegen. Belangrijk is dan ook om dicht aan te sluiten bij hun belevingswereld en leerdoelen te koppelen aan hun eigen verwachtingen en ervaringen. Het heeft weinig zin om te wijzen op de consequenties van hun daden nu voor hun kansen in de verre toekomst.

RESULTATEN PRAKTIJK ONDERZOEK

Uit de lesobservaties en de interviews komt duidelijk naar voren dat het erkennen van 4 Vmbo-T leerlingen een van de meest belangrijke dingen is die een docent moet doen. De leerlingen reageren sterk op belonen, dit geldt ten aanzien van cijfers maar bijna in net zo een sterke mate ten aanzien van de band met de docent. Leerlingen worden duidelijk extrinsiek gemotiveerd.

Daarnaast is de 4 Vmbo-T leerling zeer praktijkgericht en heeft een korte concentratieboog. Hij ondervindt dus voordeel van korte duidelijke opdrachten die aansluiten bij de praktijk en zijn belevingswereld.

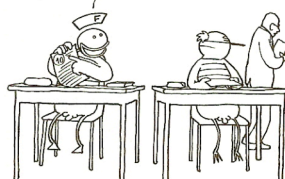
Opvallend is dat er door de geobserveerde docenten weinig tot geen gebruik wordt gemaakt van ICT terwijl in de literatuur wordt aangegeven dat dit een positief effect kan hebben op het leerdrag van de 4 Vmbo-T leerling.

Uit de enquête blijkt dat de leerlingen praktische opdrachten prefereren boven werken uit het boek. Ook geeft het merendeel aan dat zij niet een hele les lang bezig willen zijn met één onderwerp. Zoals al eerder vermeld, is opvallend dat de leerlingen niet unaniem positief zijn over het werken in een groep. De docenten zijn echter wel van mening dat deze werkvorm goed is voor de leerlingen.

FOKKE & SUKKE
HEBEN EEN NIEUWE ONDERWIJSMETHODE ONTDEKT

ZÓ HEE!!

**DAT "LEREN"
DAT WERKT
ECHT GOED!!!**

www.fokkesuk.nl

CONCLUSIE / HYPOTHESES

De vraag is nu of de hypothesen na theorie onderzoek op basis van bevindingen uit het praktisch onderzoek aanvaard of verworpen dienen te worden.

- A. **Kennis dient aangeboden te worden binnen de zone van de naaste ontwikkeling.**
Uit het praktisch onderzoek is niet eenduidig gebleken of de kennis bij 4 Vmbo-T leerlingen binnen de zone van de naaste ontwikkeling aangeboden dient te worden. Dit heeft met name te maken met het type vragen dat is gesteld in de enquête en de interviews. In zijn algemeenheid kan wel gezegd worden dat de leerstof voor de 4 Vmbo-T leerlingen in kleine stappen aangeboden dient te worden. Dit zou erop wijzen dat de hypothese aanvaard kan worden. Echter, precieze relevante data ontbreken.
- B. **4 Vmbo-T leerlingen leren door naar anderen te kijken; als dit een positief rolmodel is, zullen zij dus positief gemotiveerd worden.**
Noch de leerlingen, noch de docenten geven informatie die deze stelling onderbouwt. In het kader van dit onderzoek dient deze stelling dan ook verworpen te worden.
- C. **Positief leergedrag dient beloond te worden, dit zal ertoe leiden dat het gedrag wordt herhaald.**
Uit de interviews en lesobservaties blijkt dat deze hypothese aanvaard kan worden.
- D. **De docent kan de 4 Vmbo-T leerlingen motiveren door hen positieve feedback te geven. Opgepast moet worden dat de feedback gericht en ter zake doende is, anders voelen de leerlingen zich niet op waarde geschat hetgeen een negatieve invloed heeft op hun zelfbeeld.**
Uit de interviews en de lesobservaties blijkt dat deze hypothese aanvaard kan worden.
- E. **De docent kan de 4 Vmbo-T leerlingen motiveren door hen te erkennen, door in hen te geloven.**
Uit de interviews en lesobservaties blijkt dat deze hypothese aanvaard kan worden.
- F. **4 Vmbo-T leerlingen leren het liefste door te doen. Zij zijn praktisch en toepassingsgericht ingesteld. Het leren moet plaatsvinden in een rijke context die aan de werkelijkheid is ontleend.**
Uit de enquête, interviews en lesobservaties blijkt dat deze hypothese aanvaard kan worden.
- G. **4 Vmbo-T leerlingen leren graag in groepsverband in interactie met hun omgeving.**
Uit de *enquête* blijkt niet eenduidig dat de leerlingen deze stelling onderschrijven. De op deze hypothese betrekking hebbende vragen, scoren neutraal-negatief. Echter, de docenten, zowel in de *interviews* als de *lesobservaties*, onderschrijven deze stelling wél en deswege wordt de hypothese dan ook aanvaard.

AANBEVELINGEN

Nu het theorie en praktijk onderzoek heeft plaatsgevonden en de hypothesen zijn aanvaard of verworpen, kan met de gevonden informatie een antwoord geformuleerd worden op de hoofdvraag: ‘Op welke wijze kan zo effectief mogelijk lesgegeven worden in 4 Vmbo-T?’ Dit antwoord wordt weergegeven in de vorm van aanbevelingen:

Met betrekking tot het leren

- leerinhouden laten aansluiten bij de belevingswereld van de leerlingen;
- praktisch maken van de theorie;
- zoeken naar didactische werkvormen die discussie en samenwerken bevorderen;
- goed leergedrag belonen;
- aansluiten bij voorkennis.

Met betrekking tot de werkvormen

- ICT gebruiken;
- stof op verschillende manieren aanbieden: via film, internet, plaatjes, verhalen;
- aansluiten bij de belevingswereld van de leerlingen;
- de leerlingen zelf les laten geven;
- spelenderwijs laten leren;
- structuur geven, leerdoelen expliciteren, spoorboekje aanbieden;
- leerlingen laten samenwerken;
- korte, afwisselende opdrachten van niet meer dan 10/15 minuten per opdracht.

Met betrekking tot de motivatie

- leerlingen erkennen, duidelijk maken dat hij/zij belangrijk is;
- geloven in de leerling;
- belonen: ook kleine vooruitgang en inzet is belangrijk;
- realistische feedback geven, geen onverdiende complimenten;
- juiste moeilijkheidsgraad van de lesstof aanbieden (niet te makkelijk!);
- leerlingen laten meedenken, meepraten en organiseren;
- humor gebruiken;
- leeractiviteiten relateren aan toekomstige belangrijke activiteiten (werk, ideale zelfbeeld);
- aansluiten bij ervaringen van leerlingen zelf, bij hun belevingswereld.

Dit onderzoek is op kleine schaal uitgevoerd en men dient zich bewust te zijn van de beperktheid ervan. Desalniettemin heeft het theorie en praktijkonderzoek ertoe geleid dat een globaal beeld is verkregen op welke wijze zo effectief mogelijk lesgegeven kan worden in een 4 Vmbo-T klas. De gedane aanbevelingen zijn vanzelfsprekend op iedere leerling in welke leerweg dan ook van toepassing. Gebleken is echter dat bij de 4 Vmbo-T leerling de volgende vier begrippen essentieel zijn:

- ☑ De leerling erkennen, in de leerling geloven.
- ☑ De leerling belonen.
- ☑ Aansluiten bij de belevingswereld van de leerling.
- ☑ Afwisseling bieden in de lessen.

Het is de hoop dat een nieuw beginnende docent op het Vmbo-T met behulp van de geformuleerde aanbevelingen handvatten heeft om het meeste uit zichzelf en uit de leerlingen te halen waardoor een ieder plezier beleeft aan het onderwijs!

VERVOLGTRAJECT

Ik begon mijn voorwoord met te vertellen dat ik persoonlijk niet zo een denderende start heb gehad in 4 Vmbo-T. Ik denk dat het beter zou zijn gegaan als ik van te voren een indruk had gekregen van het lesgeven aan 4 Vmbo-T leerlingen en een bepaalde mate van coaching had gekregen.

Kort geleden sprak ik met een collega die veel lesgeeft op het Vmbo-T. Zij vroeg me hoe het met mijn onderzoek ging en of er opvallende resultaten uit waren gekomen. Naar aanleiding van de door mij opgenomen aanbevelingen, merkte ze op dat zij zich helemaal niet realiseerde dat deze niet voor alle docenten duidelijk waren. Bij haar is deze manier van lesgeven tweede natuur geworden.

Ik ben van zins dit artikel voor te leggen aan de teamleider Vmbo van het CLZ. Ik denk dat aankomende docenten in het Vmbo baat hebben bij tenminste één gesprek met de teamleider of een andere docent uit zijn team waarin de door mij geformuleerde aanbevelingen worden doorgesproken. Vanzelfsprekend kunnen deze aangevuld en/of aangepast worden met eigen ervaringen van de 'coach'. Na een maand dient een terugkoppeling plaats te vinden waarin de nieuwe docent vrijelijk kan spreken over zijn/haar ervaringen.

Het is mijn hoop dat op deze wijze de lespraktijk van nieuwe docenten binnen het Vmbo zal verbeteren.

Bronnenlijst

- T. Peetsma en I. van der Veen
Ontwikkeling motivatie in vmbo.
SCO-Kohnstamm Instituut, Universiteit van Amsterdam.
[NWO-PROO-onderzoek 411-02-007]
- Thea Peetsma & Ineke van der Veen.
Een tweede onderzoek naar de beïnvloeding van motivatie bij vmbo-leerlingen.
SCO-rapport 804
- Irma van der Neut, Christa Teurlings, Quinta Kools
Inspelen op leergedrag van vmbo-leerlingen
IVA Beleidsonderzoek en Advies
- S.E. Severiens & D.M.L. Verstegen
Succes- en faalfactoren in het Vmbo
Verklaringen voor vmbo-schoolloopbanen in de Rotterdamse regio,
derde meting 2004-2005.
(RISBO/Erasmus Universiteit)
- Drs. Jozef J.M. Kok MCM
Talenten transformeren
over het nieuwe leren en nieuwe leerarrangementen
Oratie 19 juni 2003, Fontys Hogescholen
- Agnes Drooger, Esther Hoefnagel, Miranda van der Velden
“Kunnen we geen film kijken mevrouw?”
Een onderzoek naar vakspecifieke motivatiemiddelen.
2009, IVLOS scripties - Franse taal en cultuur: educatie en communicatie
- Dr. D.G. Hamstra, Drs. J. van den Ende
De vmbo-leerling.
Onderwijspedagogische- en ontwikkelingspsychologische theorieën
CPS, onderwijsontwikkeling en advies, Amersfoort. Maart 2006
- Marielle de Visscher
“Leer mij het zelf doen”
Motivatie van Vmbo leerlingen
Afstudeerscriptie in het kader van Fontys Hogeschool Pedagogiek te Tilburg, 2008
- A. Woolfolk, M. Hughes & V. Walkup
Psychology in Education
Chapter 10 / Motivation in Learning and Teaching
- Powerpoint presentatie
Woolfolk e.a. / Hoofdstuk 10
D. Tokarski, E. Maseda Lamelas, K. Sollart
  - Powerpoint presentatie
Woolfolk e.a. / Hoofdstuk 10
D. Celant / W. Pauchli
- http://www.tsmconsultants.nl/content.php?Article_id=58
- <http://www.onderwijsvanmorgen.nl/motivatie>
9-tal artikelen door Henk Witteman
- <http://motivatieproblemenopschool.nl/>

BIJLAGEN

ENQUÊTE LEERLINGEN 4 VMBO-T

		<i>JA</i>	<i>Misschien</i>	<i>NEE</i>		
I	In de les wil ik dat het stil is (anders kan ik me niet concentreren)	1	2	3	4	5
II	Ik wil graag dat de leraar streng optreedt als iemand loopt te zielen in de les.	1	2	3	4	5
III	Ik vind het leuk om opdrachten op de computer te doen.	1	2	3	4	5
IV	Praktische opdrachten zijn leuker dan vragen uit het werkboek.	1	2	3	4	5
V	Het is belangrijk dat de les altijd dezelfde volgorde heeft.	1	2	3	4	5
VI	Ik werk harder aan een opdracht als ik er een cijfer voor krijg	1	2	3	4	5
VII	Ik wil dat de leraar duidelijke regels opstelt waar de hele klas zich aan moet houden.	1	2	3	4	5
VIII	Je moet wel een beetje kunnen lachen met de leraar.	1	2	3	4	5
IX	Ik wil graag in een groep werken.	1	2	3	4	5
X	Lawaai in de klas is prima.	1	2	3	4	5
XI	Ik vind het fijn als de leraar de baas is in de klas.	1	2	3	4	5
XII	Ik hoef niets te leren in de les.	1	2	3	4	5
XIII	Ik vind het fijn om me de hele les te concentreren op 1 onderwerp.	1	2	3	4	5
XIV	De leraar moet consequent zijn en doen wat hij zegt.	1	2	3	4	5
XV	Een leraar moet zich een van ons voelen.	1	2	3	4	5
XVI	De lessen zijn leuker als de leraar het smartboard / digiboard gebruikt.	1	2	3	4	5
XVII	De leraar moet aan het begin van de les precies zeggen wat wij die les gaan doen.	1	2	3	4	5
XVIII	Ik wil graag hoge cijfers halen.	1	2	3	4	5
XIX	Het moet stil zijn in de les als de leraar dingen uitlegt.	1	2	3	4	5
XX	Ik werk graag in mijn eentje	1	2	3	4	5
XXI	Ik vind het prettig als de onderwerpen van de les aan het begin op het bord staan.	1	2	3	4	5
XXII	Ik wil hooguit 10 minuten met hetzelfde onderwerp bezig zijn, anders ga ik me vervelen.	1	2	3	4	5
XXIII	Het is lachen als de klas op zijn kop staat.	1	2	3	4	5
XXIV	Als ik het een leuke opdracht vind, maakt het me niet uit of ik er een cijfer voor krijg.	1	2	3	4	5
XXV	Ik vind het leuk om een documentaire in de klas te kijken.	1	2	3	4	5

VRAGEN INTERVIEW

Mijn hypothese is dat het leerklimaat binnen een 4 Vmbo-T klas bepaald wordt door in ieder geval de volgende variabelen:

- A: Orde / Gezag
- B: Werkvormen
- C: Structuur
- D: Extrinsieke motivatie (= cijfer en leraar)

1. Als we spreken over orde en gezag, op welke wijze denk jij dan dat de 4 Vmbo-T leerling benaderd wil worden door de docent?
2. Welke werkvormen passen het beste bij een 4 Vmbo-T leerling?
3. Welke structuur past het beste bij een 4 Vmbo-T leerling?
4. Wat motiveert een 4 Vmbo-T leerling?